

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Федеральное государственное автономное учреждение
высшего профессионального образования
"Казанский (Приволжский) федеральный университет"
Отделение татарской филологии и культуры имени Габдуллы Тукая

УТВЕРЖДАЮ

Проректор по образовательной деятельности КФУ

Проф. Таюрский Д.А.

_____ 20__ г.

подписано электронно-цифровой подписью

Программа дисциплины

Концептуальные основы терминологии М2.В.6

Направление подготовки: 032700.68 - Филология

Профиль подготовки: Татарский язык и литература

Квалификация выпускника: магистр

Форма обучения: очное

Язык обучения: русский

Автор(ы):

Шамсутдинова Р.Р.

Рецензент(ы):

Кириллова З.Н.

СОГЛАСОВАНО:

Заведующий(ая) кафедрой: Харисов Ф. Ф.

Протокол заседания кафедры No ___ от "___" _____ 201__ г

Учебно-методическая комиссия Института филологии и межкультурной коммуникации
(отделение татарской филологии и культуры имени Габдуллы Тукая):

Протокол заседания УМК No ___ от "___" _____ 201__ г

Регистрационный No 902311516

Казань
2016

Содержание

1. Цели освоения дисциплины
2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы
3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля
4. Структура и содержание дисциплины/ модуля
5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения
6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов
7. Литература
8. Интернет-ресурсы
9. Материально-техническое обеспечение дисциплины/модуля согласно утвержденному учебному плану

Программу дисциплины разработал(а)(и) учитель Шамсутдинова Р.Р. Общеобразовательная школа-интернат Лицей имени Н.И. Лобачевского КФУ , Rasima.Shamsutdinova@kpfu.ru

1. Цели освоения дисциплины

1. Цели освоения дисциплины - состоит в том, чтобы познакомить слушателей с актуальными проблемами терминологии как филологической дисциплины и предоставить в их распоряжение необходимый в рамках профессиональной подготовки студента-филолога категориальный аппарат.

В задачи курса входит сформировать у слушателей представление о наиболее сложных вопросах лексикологии, вообще и терминологии, в частности, указать на специфику объекта исследования и существующее многообразие подходов к нему, продемонстрировать студентам основные возможности и методы научно-исследовательской работы в области терминологии.

2. Место дисциплины в структуре основной образовательной программы высшего профессионального образования

Данная учебная дисциплина включена в раздел " М2.В.6 Профессиональный" основной образовательной программы 032700.68 Филология и относится к дисциплинам по выбору студента. Осваивается на 2 курсе, 3 семестр.

Общепрофессиональный цикл. Вариативная часть.

Для изучения дисциплины необходимы знания, умения и компетенции, полученные обучающимися в бакалавриате.

3. Компетенции обучающегося, формируемые в результате освоения дисциплины /модуля

В результате освоения дисциплины формируются следующие компетенции:

Шифр компетенции	Расшифровка приобретаемой компетенции
ОК - 8 (общекультурные компетенции)	готов к решению лингводидактических проблем в новом аспекте - аспекте коммуникативно-ориентированного обучения
ОК -7 (общекультурные компетенции)	готов к взаимодействию с коллегами, к работе в коллективе
ПК- 2 (профессиональные компетенции)	владение базовыми навыками сбора и анализа языковых фактов с использованием традиционных методов и современных технологий

В результате освоения дисциплины студент:

1. должен знать:

- основные этапы формирования и развития языка науки;
- особенности научного стиля, историю функционирования, экстралингвистические и социолингвистические факторы.
- особенности и степень влияния русских и интернациональных терминов на терминосистему национального языка.

2. должен уметь:

- провести системно-структурный анализ существующих терминопотреблений с целью выявления терминологической системы и языковой структуры;
- пользоваться научной и справочной литературой, библиографическими источниками и современными поисковыми сетями;
- излагать устно и письменно свои выводы и наблюдения по теоретическим вопросам терминологии, терминологической лексикографии; уметь провести терминологический анализ и обладать навыками отраслевого переводчика; создавать тексты разного типа (аннотация, рецензия на научные издания, учебники, на отраслевые терминологические словари, обзор научных источников, реферат, самостоятельный анализ научных текстов, терминологических словарей);
- применять полученные знания в научно-исследовательской, практической и других видах деятельности;

3. должен владеть:

- основными методами и приемами исследовательской и практической работы в области терминологии;
- к практическому применению полученных знаний при решении профессиональных задач;
- к устной и письменной коммуникации;
- к межкультурной коммуникации.

4. Структура и содержание дисциплины/ модуля

Общая трудоемкость дисциплины составляет зачетных(ые) единиц(ы) 72 часа(ов).

Форма промежуточного контроля дисциплины зачет в 3 семестре.

Суммарно по дисциплине можно получить 100 баллов, из них текущая работа оценивается в 50 баллов, итоговая форма контроля - в 50 баллов. Минимальное количество для допуска к зачету 28 баллов.

86 баллов и более - "отлично" (отл.);

71-85 баллов - "хорошо" (хор.);

55-70 баллов - "удовлетворительно" (удов.);

54 балла и менее - "неудовлетворительно" (неуд.).

4.1 Структура и содержание аудиторной работы по дисциплине/ модулю

Тематический план дисциплины/модуля

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
1.	Тема 1. Фонетика. Аның өйрәнү объекты, башка фәннәр арасындагы урыны. Фонетика фәнненң методлары. Орфография, орфоэпия, графика. Фонетик закончалыклар.	3		2	2	0	

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
2.	Тема 2. Лексикология, аның төп предметы һәм бурычлары, тармаклары. Сүзнең лексик мәгънәсе һәм аның типлары. Күп мәгънәле сүزلәр. Антоним, омоним, синоним сүزلәр.	3		2	4	0	
3.	Тема 3. Кулланылыш мохите (сферасы) ягыннан татар әдәби теленең сүзлек составы. Гомумхалык теле лексикасы.	3		0	4	0	
4.	Тема 4. Морфология буенча гомуми мәгълүмат. Морфологиянең өйрәнү предметы һәм төп төшенчәләр. Сүзнең грамматик ягын өйрәнә торган фән буларак морфология. Тел белемендә сүзләрне төркемләү принциплары	3		0	4	0	
5.	Тема 5. Фигыль. Фигыль сүз төркеменә гомуми характеристика. Фигыль категорияләренә гомуми характеристика: барлык-юклык, зат-сан, наклонение, заман, юнәлеш, дәрәжә. Затланышлы фигыльләр һәм затланышсыз. Фигыльләрнең төзелеше. Ияртемнәр. Хәбәрлек сүزلәр. Бәйләгечләр. Бәйләкләр. Бәйләк сүزلәр. Теркәгеч. Модаль сүз төркемнәре. Кисәкчә. Ымлык. Модаль сүزلәр.	3		0	4	0	

N	Раздел Дисциплины/ Модуля	Семестр	Неделя семестра	Виды и часы аудиторной работы, их трудоемкость (в часах)			Текущие формы контроля
				Лекции	Практические занятия	Лабораторные работы	
	Тема . Итоговая форма контроля	3		0	0	0	зачет
	Итого			4	18	0	

4.2 Содержание дисциплины

Тема 1. Фонетика. Аның өйрәнү объекты, башка фәннәр арасындагы урыны. Фонетика фәнненең методлары. Орфография, орфоэпия, графика. Фонетик закончалыклар.

лекционное занятие (2 часа(ов)):

Фонетика. Аның өйрәнү объекты, башка фәннәр арасындагы урыны. Фонетика фәнненең методлары. Орфография, орфоэпия, графика турында төшенчә бирү. Фонетик закончалыклар: ассимиляция, аккомодация, диссимиляция.

практическое занятие (2 часа(ов)):

Фонетика. Аның өйрәнү объекты, башка фәннәр арасындагы урыны. Фонетика фәнненең методлары. Орфография, орфоэпия, графика турында төшенчә бирү. Фонетик закончалыклар: ассимиляция, аккомодация, диссимиляция.

Тема 2. Лексикология, аның төп предметы һәм бурычлары, тармаклары. Сүзнең лексик мәгънәсе һәм аның типлары. Күп мәгънәле сүзләр. Антоним, омоним, синоним сүзләр.

лекционное занятие (2 часа(ов)):

Фонетика турында төшенчә. Аваз һәм фонема турында аңлатма бирү. Авазларны өйрәнүнең өч аспекты. Орфография, орфоэпия, графика. Сүзләрнең дәрәжә язылышы һәм әйтелеше. Фонетик закончалыклар. Сузыклар ассимиляциясе, тартыклар ассимиляциясе. Сузыкларның тартыкларга тәэсире, тартыкларның сузыкларга тәэсире. Диссимиляция күренеше.

практическое занятие (4 часа(ов)):

Фонетика турында төшенчә. Аваз һәм фонема турында аңлатма бирү. Авазларны өйрәнүнең өч аспекты. Орфография, орфоэпия, графика. Сүзләрнең дәрәжә язылышы һәм әйтелеше. Фонетик закончалыклар. Сузыклар ассимиляциясе, тартыклар ассимиляциясе. Сузыкларның тартыкларга тәэсире, тартыкларның сузыкларга тәэсире. Диссимиляция күренеше.

Тема 3. Кулланылыш мөхите (сферасы) ягыннан татар әдәби теленең сүзлек составы. Гомумхалык теле лексикасы.

практическое занятие (4 часа(ов)):

Лексикология, аның төп предметы һәм бурычлары, тармаклары. Сүзнең лексик мәгънәсе һәм аның типлары. Күп мәгънәле сүзләр. Антоним, омоним, синоним сүзләр.

Тема 4. Морфология буенча гомуми мәгълүмат. Морфологиянең өйрәнү предметы һәм төп төшенчәләр. Сүзнең грамматик ягын өйрәнә торган фән буларак морфология.Тел белемендә сүзләрне төркемләү принциплары

практическое занятие (4 часа(ов)):

Лексикология, аның төп предметы һәм бурычлары, тармаклары турында төшенчә бирү. Сүзнең лексик мәгънәсе һәм аның типлары. Бер мәгънәле һәм күп мәгънәле сүзләр. Антоним, аларның төрләре. Омонимнар, аларның төрләре. Синоним сүзләр.

Тема 5. Фигыль. Фигыль сүз төркеменә гомуми характеристика. Фигыль категорияләренә гомуми характеристика: барлык-юклык, зат-сан, наклонение, заман, юнәлеш, дәрәжә. Затланышлы фигыльләр һәм затланышсыз. Фигыльләрнең төзелеше. Ияртемнәр. Хәбәрлек сүзләр. Бәйләгечләр. Бәйләкләр. Бәйлек сүзләр. Теркәгеч. Модаль сүз төркемнәре. Кисәкчә. Ымлык. Модаль сүзләр.

практическое занятие (4 часа(ов)):

Кулланылыш мохите (сферасы) ягыннан татар әдәби теленең сүзлек составы. Гомумхалык теле лексикасы. Диалекталь сүзләр. Һөнәри лексика. Кулланылыш ешлыгы ягыннан татар теленең сүзлек составы. Тарихи сүзләр һәм архаизмнар. Неологизмнар.

4.3 Структура и содержание самостоятельной работы дисциплины (модуля)

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
1.	Тема 1. Фонетика. Аның өйрәнү объекты, башка фәннәр арасындагы урыны. Фонетика фәненең методлары. Орфография, орфоэпия, графика. Фонетик закончалыклар.	3		подготовка к устному опросу	10	устный опрос
2.	Тема 2. Лексикология, аның төп предметы һәм бурычлары, тармаклары. Сүзнең лексик мәгънәсе һәм аның типлары. Күп мәгънәле сүзләр. Антоним, омоним, синоним сүзләр.	3		подготовка к устному опросу	10	устный опрос
3.	Тема 3. Кулланылыш мохите (сферасы) ягыннан татар әдәби теленең сүзлек составы. Гомумхалык теле лексикасы.	3		подготовка к устному опросу	10	устный опрос
4.	Тема 4. Морфология буенча гомуми мәгълүмат. Морфологиянең өйрәнү предметы һәм төп төшенчәләр. Сүзнең грамматик ягын өйрәнә торган фән буларак морфология. Тел белемендә сүзләрне төркемләү принциплары	3		подготовка к устному опросу	10	устный опрос

N	Раздел Дисциплины	Семестр	Неделя семестра	Виды самостоятельной работы студентов	Трудоемкость (в часах)	Формы контроля самостоятельной работы
5.	Тема 5. Фигыль. Фигыль сүз төркеменә гомуми характеристика. Фигыль категорияләренә гомуми характеристика: барлык-юклык, зат-сан, наклонение, заман, юнөлеш, дәрәжә. Затланышлы фигыльләр һәм затланышсыз. Фигыльләрнең төзелеше. Ияртемнәр. Хәбәрлек сүзләр. Бәйләгечләр. Бәйлекләр. Бәйлек сүзләр. Теркәгеч. Модаль сүз төркемнәре. Кисәкчә. Ымлык. Модаль сүзләр.	3		подготовка к устному опросу	10	устный опрос
	Итого				50	

5. Образовательные технологии, включая интерактивные формы обучения

Лекции, практические занятия.

6. Оценочные средства для текущего контроля успеваемости, промежуточной аттестации по итогам освоения дисциплины и учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов

Тема 1. Фонетика. Аның өйрәнү объекты, башка фәннәр арасындагы урыны. Фонетика фәннең методлары. Орфография, орфоэпия, графика. Фонетик закончалыклар.

устный опрос, примерные вопросы:

Фонетика фәннең өйрәнү объекты, нинди фәннәр белән бәйләнештә өйрәнелергә тиеш. Сузык авазларны төркемләү принциплары. Тартык авазларны төркемләү принциплары. Орфоэпик нормалар.

Тема 2. Лексикология, аның төп предметы һәм бурычлары, тармаклары. Сүзнең лексик мәгънәсе һәм аның типлары. Күп мәгънәле сүзләр. Антоним, омоним, синоним сүзләр.

устный опрос, примерные вопросы:

Текстка тулы лексик анализ ясагыз. Дивардагы тупас ташлар арасындагы ярыйка кыстырылган нарат чырасы шартлатып атты да, ялкыны сүрелеп калды. Болай да караңгы хибесханә эче эңгер-меңгергә чумды. Хакыйкәттереклек чышмәсе икән. Кинәт хәлсезләнәп калганын тойды, бер-беренә богау чылбыры белән тагылган куллары алдындагы тимер өстәлгә төште. Ул дөньясын онытты. Әллә каян бик тирәннән бер кара фикер калкып, кабат канын кайнатты. Үтә ямьсез уеннан төмам кызышып, чөчләре үрә торганны сизде Батырша. (Ж.Рәхимов)

Тема 3. Кулланылыш мохите (сферасы) ягыннан татар әдәби теленең сүзлек составы. Гомумхалык теле лексикасы.

устный опрос, примерные вопросы:

Тексттан архаизмнарны, алынма сүзләрне һәм диалектизмнарны табыгыз, аларны хәзерге татар әдәби телендәге сүзләр белән алыштырыгыз. Мәликә әби түзмәде, юл төенен почмактагы ярык капкачлы борынгы сандык өстенә куеп, рәсемгә якынлагты. Аның барлык игътибары шул чуар буяулы кәгазь янына беркетелгән тонык фотографиягә юнәлдә. Яхшылап карамас борын: - Нишләп шулчаклы сурәт асрыйлар? Житмәсә, кыйбла мөешенә куйганнар үзләрен. Кыямәт көнне жан сорый башласалар, ничек котылырбыз? - дип, кәефе кырылган иде. Ләкин ярым алка төсле тезелеп рәсемгә төшкән дүрт хатын уртасында кулына чәчәк бәйләмә тоткан Нәсимәнә таныгач, кинәт йомшарды һәм үзенә һәрбер хәрәкәт артыннан авызын ачкан килеш күзәтеп торучы Зәйтүнәгә ягымлы гына эндәште: - Алма апаң түгелме соң уртадагысы? (К.Нәҗми)

Тема 4. Морфология буенча гомуми мәгълүмат. Морфологиянең өйрәнү предметы һәм төп төшенчәләр. Сүзнең грамматик ягын өйрәнә торган фән буларак морфология.Тел белемендә сүзләрне төркемләү принциплары

устный опрос, примерные вопросы:

1. Грамматиканың бер тармагы буларак морфология 2.Мөстәкыйль сүз төркемнәре. 3. Исем. Грамматик категорияләре. 4. Изафә конструкция 5. Сыйфат сүз төркеме. Төркемнәре. 6. Сан сүз төркеме. Төркемчәләре. 7. Алмашлыктар, төрләре, төзелешләре. 8. Рәвешләр, төркемчәләре.

Тема 5. Фигыль. Фигыль сүз төркеменә гомуми характеристика. Фигыль категорияләренә гомуми характеристика: барлык-юклык, зат-сан, наклонение, заман, юнәлеш, дәрәҗә. Затланышлы фигыльләр һәм затланышсыз. Фигыльләрнең төзелеше. Ияртемнәр. Хәбәрлек сүзләр. Бәйләгечләр. Бәйләкләр. Бәйлек сүзләр. Теркәгеч. Модаль сүз төркемнәре. Кисәкчә. Ымлык. Модаль сүзләр.

устный опрос, примерные вопросы:

Г. Бәшировның "Туган ягым яшел бишек" әсәреннән өзек алыгыз (250 ләп сүз). Тексттан фигыльләрне табыгыз, төрәрен билгеләгез.

Тема . Итоговая форма контроля

Примерные вопросы к зачету:

Приложение 1.

Әүвәл әсәрендә ул, аннан сискәнәп китте моңарчы аны камаган дөнъя төрле төсләрдән исләрдән күпсанлы әйберләрдән хәрәкәтләрдән тора иде шулар кинәт юк булды колак берни ишетмәс хәлгә килеп, күз алдын тоташ пәрдә каплады. Әйтерсең лә язмыш аны тереклек яралмаган жан ияләре булмаган төссез, иссез һәм шомлы тынлык хакимлек кылган бер галәм утравына илтәп ыргытты. Ул үзенә дөнъядагы барлыгын сынап сул учы белән маңгаен кысып карады маңгаеның кайнарлыгын да шул сибелгән бөрчәк-бөрчәк тир тамчыларын да сизмәде димәк аның сизү сиземләү тойгысы да юкка чыккан. Ул чәметәп карарга теләп колагына үреләргә омтылды кулы кымшанмады уч төбә киң маңгай тиресенә суырылып ябышкан иде.

Биремнәр.

1. Сингармонизм законың аңлатыгыз. Тексттан мисаллар китерегез.
2. Тексттан дүрт сүз алып, тулы фонетик анализ ясагыз.
3. Беренче жәмләдәге сүзләргә тулы лексик анализ ясагыз.
4. Соңгы жәмләгә тулы морфологик анализ ясагыз.
5. Икенче жәмләгә тулы синтаксик анализ ясагыз.
6. Тыныш билгеләрен куегыз. Куелышын аңлатыгыз.

7.1. Основная литература:

Татар терминологиясенә тарихи чыганаклары. - Казан: Татар. кит. нәшр., 2003.-174 б.

Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику: Учебное пособие. Изд. 2-е, исправленное. М.: Едиториал УРСС, 2005. - 360 с.

Суперанская А. В. Общая терминология: Терминологическая деятельность. Изд.2-е, стереотипное. - М.: Едиториал УРСС, 2006. - 288 с.

7.2. Дополнительная литература:

Батыршина Г.Г. Каюм Насыириның лексикографик эшчәнлеге. - Казан: КДАТ нәшр., 2007. -171 б.

Мәгълүмат чараларында терминнар куллану: Фәнни-гамәли конференция материаллары. - Казан: Казан дәүләт университеты, 2007. - 86 б.

Одинокова Г.И. Юридическая терминология татарского языка: Автореф. дисс. ... канд.филол.наук. ? Казань, 1995. ? 21 с.

Саберова Г.Г. Названия растений в татарском литературном языке.? Казань, 1996. ? 130 с.

Хайруллина А.Г. Формирование и развитие математических терминов в татарском языке: Автореф. дисс. ...канд.филол.наук. ? Казань, 1996. ? 22 с. б.Шамсутдинова Р.Р. Медицинская терминология в татарском языке. - Казань:"Регентъ"1 2001.? 188 с.

7.3. Интернет-ресурсы:

Казанский федеральный университет - http://www.kpfu.ru/main_page

Научная библиотека им. Н. И. Лобачевского Казанского федерального университета - <http://www.kpfu.ru/portal/docs/F451166139/Library.jpg>

Универсальная энциклопедия - <http://www.wikipedia.ru>

Электронная библиотечная система - <http://www.knigafund.ru>

Электронные словари - <http://www.slovari.ru>

8. Материально-техническое обеспечение дисциплины(модуля)

Освоение дисциплины "Концептуальные основы терминологии" предполагает использование следующего материально-технического обеспечения:

? компьютер;

? средства телекоммуникации (электронная почта, выход в Интернет);

? сканер;

? принтер лазерный;

? копировальный аппарат;

? ноутбук;

? телевизор.

Программа составлена в соответствии с требованиями ФГОС ВПО и учебным планом по направлению 032700.68 "Филология" и магистерской программе Татарский язык и литература .

Автор(ы):

Шамсутдинова Р.Р. _____

"__" _____ 201__ г.

Рецензент(ы):

Кириллова З.Н. _____

"__" _____ 201__ г.